

Može li se ograničavanjem minusa na tekućim računima spriječiti pretjerana osobna zaduženost?

Bejaković, Predrag

Source / Izvornik: **Aktualni osvrti, 2013, 6, 1 - 3**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

<https://doi.org/10.3326/ao.2013.48>

Permanent link / Trajna poveznica: <https://urn.nsk.hr/urn:nbn:hr:242:763448>

Rights / Prava: [Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 International/Imenovanje-Nekomercijalno-Bez prerada 4.0 međunarodna](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-05-21**



Repository / Repozitorij:

[Institute of Public Finance Repository](#)

AKTUALNI OSVRTI

Može li se ograničavanjem minusa na tekućim računima spriječiti pretjerana osobna zaduženost?

dr. sc. PREDRAG BEJAKOVIĆ, Institut za javne financije, Zagreb

Ministar financija najavio je 19. veljače 2013. namjeru Vlade da spriječi pretjerano zaduživanje građana prevelikim minusima na tekućim računima.¹ Mogu li se ove dobre namjere stvarno i obistiniti, te kakav se može očekivati njihov učinak?

Zaduženost kućanstava je ozbiljan pojedinačni i socijalni problem, posebice sa stanovišta socijalne isključenosti. Ako prezadužena kućanstva ne budu mogla vraćati svoje dugove u promijenjenim makroekonomskim uvjetima (na primjer, skok kamatnih stopa, povećanje nezaposlenosti ili smanjivanje dohotka), može doći do financijske krize.

Prema **analizi HNB²** razduživanje stanovništva intenziviralo se tijekom 2012. pa se zaduženost kućanstava do kraja rujna smanjila ispod razine 40% BDP-a. Prije svega smanjila se izloženost prema bankama (-0,8% BDP-a), dok je dug kućanstava prema ostalim financijskim posrednicima (4% ukupnog duga) bio relativno stabilan. Na godišnjoj je razini ukupan dug kućanstava krajem rujna 2012. pao 2%, odnosno 1,5% ako se isključi utjecaj tečaja kune koji je tijekom trećeg tromjesečja blago aprecirao. Ukupan iznos novoodobrenih kredita stagnira gotovo već dvije godine, uz tek manje sezonske oscilacije, dok su otplate postojećih kredita još uvijek relativno stabilne, pa se ukupni dug kućanstava efektivno smanjuje od sredine 2009. do sredine 2012. po prosječnoj godišnjoj stopi od nešto manje od jednog postotnog boda. Unatoč nepovoljnom makroekonomskom okružju kućanstva su tijekom 2012. nastavila štedjeti, iako je rast depozita bio nešto manji nego prijašnjih godina. Do kraja rujna 2012. zabilježen je rast depozita stanovništva kod banaka koji ujedno čine i najveći dio ukupne likvidne financijske imovine kućanstava, pa se omjer duga i spomenutih kategorija financijske imovine znatno poboljšao.

Usprkos navedenom, ministar financija najavio je namjeru Vlade da spriječi pretjerano zaduživanje građana prevelikim minusima na tekućim računima. Naglasio je kako su to mjere u korist građana koji će u godinu dana pretjerane minuse morati pretvoriti u redovne kredite s manjom kamatom.

Guverner HNB-a u intervjuu **Novom listu³** pojašnjava kako je Ministarstvo financija predlagatelj Zakona o potrošačkom kreditiranju i ima pravo na takvu inicijativu. S prudencijalne strane može se reći da takav prijedlog ima smisla budući da minus od tri plaće u biti više i nije minus nego potrošački kredit po najvišoj kamatnoj stopi. Klijent je postupno uvučen i potencijalno može imati jednokratnu otplatu

¹ Vlada RH, 2013. *Novosti i najave*, 19. veljače 2013.

² HNB, 2012. *Financijska stabilnost*, br. 10, prosinac 2012.

³ Dragojević Mijatović, A. i Vujčić, B., 2013. „Nije lako Slavku Liniću potrošače štiti od njih samih“. *Novi list*, 22. veljače 2013.

na kraju razdoblja, za koju možda nije sposoban. Međutim i banke, kojima je to vrlo profitabilan proizvod, i potrošači, koji su navikli na takvo jednostavno, iako skupo, kreditiranje, vole taj proizvod. Osim, naravno, u slučaju kad potrošač postupno uvučen u sve veći minus ne ode u nedozvoljeni minus i završi na crnoj listi.

Minus na tekućem računu bankovna je usluga koja omogućuje fleksibilnost korištenja vlastitih financijskih sredstava bez suvišne administracije. Korisnici ne moraju striktno usklađivati prihode i rashode u kratkom razdoblju i ne moraju prolaziti procedure uzimanja kredita. Problem s kreditima je ne samo što postoje složenije, skuplje i dugotrajnije procedure za njegovo dobivanje, nego što se moraju odrediti rokovi za njihovo vraćanje u pravilnim ratama. Prekoračenja po tekućem računu su razmjerno jednostavan i najpristupačniji način "financiranja" građana, jer mogu "automatski" posuditi određeni iznos, za koji bi, kada bi morali ispuniti kreditni zahtjev, vjerojatno ipak više promislili. Dodatno, u recesijskim uvjetima gospodarstva i tržišta rada, balansiranje karticama i prekoračenjima ipak omogućava građanima da, uz manje ili veće teškoće i odricanja, zatvaraju mjesečne osobne proračune. Za razliku od minusa kojeg se može pokriti već sljedeći mjesec ili kad god je korisniku zgodno, prijevremeno vraćanje kredita povlači za sobom podnošenje molbe i troškove prijevremenog zatvaranja, a za mjesec, dva možda sve treba započeti iznova.

Hrvatska udruga banaka (HUB) i banke članice već duže vrijeme naglašavaju kako je minus na tekućem računu jedan od najskupljih kredita. Prekoračenje po tekućem računu trebalo bi služiti samo za pokrivanje "rupa" u mjesečnom proračunu, do uplate plaće ili nekih drugih primanja. Čini se kako je financijska pismenost u Hrvatskoj prilično nezadovoljavajuća i građani su često nedovoljno dobro upoznati s pravima i obvezama u poslovanju s bankama i drugim financijskim ustanovama. Kroz projekt *Upravljanje osobnim financijama* (besplatne radionice za građane koje su se počele održavati od 2006., a i danas su dostupne na webu)⁴ HUB i banke članice pojašnjavaju kako je u pravilu povoljnije uzeti drugu vrstu kredita i "stalni" minus otplatiti redovnim uplatama. Drugim riječima, zamjena minusa na računu s kreditom već sada postoji, ali joj građani nisu skloni zbog navedenih razloga.

Nadalje, krediti s nižom kamatnom stopom mogli bi dovesti do dodatnog razduživanja i smanjenja raspoloživog dohotka u roku dospijea takvih kredita nakon godinu do dvije, te povećanja raspoloživog dohotka na kraju tog razdoblja. Sve ovisi o tome kakve bi proizvode banke ponudile jer bi očito minuse po tekućem računu zamijenile sličnim proizvodom. Moguće obvezno pretvaranje minusa na tekućim računima u kredite, u bankama gotovo sigurno neće dovesti do bitnih promjena jer su i nenamjenski gotovinski krediti skupi, a korisnicima znači osjetno povećanje administriranja i troška, obilaska bilježnika, plaćanje naknada te gubitak vremena.

Ako građani imaju obvezu smanjivanja zaduženost za dvije plaće i to u razdoblju od jedne godine nekako moraju doći do tih novaca koje nemaju. Tu vjerojatno postoje tri mogućnosti.

- Uzeti će nenamjenski kredit (ako su uopće kreditno sposobni) da pokriju minuse i opet idu u zaduženost pa se teško može za njih vidjeti neka korist, osim nešto manje kamatne stope (možda nominalno 1-2 postotna boda) uz spomenuto povećano administriranje.
- Minuse će morati otplatiti iz redovnih primanja uz snažnije "stezanje remena". To naravno dovodi do smanjene potrošnje i/ili manje prikupljenog PDV-a u državnoj blagajni. Time se ujedno smanjuje i dobit banaka pa su neposredno manji i prihodi države od poreza na dobit.
- Postoje i građani koji ne mogu vratiti minuse, a nisu ni kreditno sposobni. Banke imaju mogućnost reprogramirati dug, odnosno kreditirati ih s produženim rokovima otplate, nižim ratama odnosno anuitetima i slično. Druga je mogućnost pokušaj naplate, odnosno ovrhe. Oba modela podižu troškove za banke u obliku rezervacija i ispravaka vrijednosti. Takvi troškovi utječu na račun dobiti i gubitka, odnosno smanjuju dobit i opet utječu na smanjivanje prihoda proračuna. Manje banke koje su blizu granice adekvatnosti kapitala mogle bi se naći u teškoćama, što bi moglo uvjetovati potrebu dokapitaliziranja, spajanja ili, u malo vjerojatnom slučaju, čak i njihov stečaj. Konačno, kreditno nesposobni građani koji moraju smanjiti minuse na računima, bili bi osuđeni na potražnju za ilegalnim kreditima na sivom financijskom tržištu pa bi tako samo pojačali brojna neugodna iskustva i žalosne priče o žrtvama kamatarata.

⁴ <http://www.hub.hr>

U skladu sa zakonskom regulativom i dostignutim standardima upravljanja rizicima, od banaka se očekuje da su sposobne procijeniti kreditne rizike. Klijenti moraju imati slobodu i poslovnu sposobnost da procijene razinu i način financiranja svojih potreba. Klijenti su i do sada mogli samostalno odrediti visinu odobrenog prekoračenja tako da od banke zatraže smanjenje iznosa na željenu visinu. Više je razloga za mogućnost regulacije te bankovne usluge, ali smanjivanje dozvoljenog minusa ipak neposredno zadire u slobodu građana da donose ekonomske odluke u tržišnom gospodarstvu. Time se samo jača ionako snažni paternalizam u hrvatskom društvu prema kojem država bolje zna od građana što je za njih dobro.

Ako je briga za dobrobit građana cilj predlagatelja ovih izmjena, ne može se jasno vidjeti razlog da se to propisuje zakonom jer zadire u slobodu ugovaranja i izbora proizvoda za klijente, i u raznovrsnost ponude, a time i poslovne politike banaka. U krajnosti, sljedeći korak u tom smjeru mogao bi biti da se onima koji koriste bankovni minus neprekinuto dulje od nekoliko mjeseci oduzme poslovna sposobnost s obrazloženjem da nisu sposobni upravljati svojim sredstvima nego će im država imenovati skrbnika koji će umjesto njih raspoređivati plaću.

Usprkos sigurno dobre namjere predlagača, teško se od navedene odluke barem u kratkom roku može očekivati neka značajnija korist, nego vjerojatno više štete. U dugom roku, naravno, treba težiti smanjivanju prezaduženosti. U tom pravcu, unapređenjem financijske pismenosti kod građana, djelovanjem regulatora i poticanjem tržišne utakmice među bankama može se poboljšati kakvoća i raznolikost kreditnih proizvoda te uspješno težiti snižavanju kamatnih stopa. Tako bi financijske usluge, prije svega krediti, građanima mogle biti dostupnije i jeftinije pa da oni sami slobodno izaberu najpovoljniju, najjeftiniju i dugoročno održivu kombinaciju bankovnih usluga.